

Poistavatko kannustimet ja sanktiot työttömyyttä?

Heikki Ervasti

heikki.ervasti@utu.fi

Turun yliopisto
University of Turku

Lähtökohdat

- Ø Käännös työllisyyspolitiikassa 1990-luvulla
 - Painopiste työvoiman tarjonnassa
 - Rakenteellisen työttömyyden teoria: Työttömyys seurausta jäykästä palkanmuodostuksesta, neuvottelujärjestelmästä, irtisanomissuojasta ja liian korkeasta työttömyysturvasta
 - Työnetsintäteoria, hystereesi, ei-työllistettävyys
 - Perusnäkemys työttömien elämäntilanteesta ja käyttäytymisestä muuttui
- Ø Muutos vastasi yleisempää käännettä sosiaalipolitiikassa

Argumentit

- Ø Nykyisen politiikan perustana oleva käsitys **työttömyyden syistä** on puutteellinen tai väärä
- Ø Käsitys **työttömyydestä elämäntilanteena** on väärä
- Ø Käsitys **työttömien työllistettävyydestä ja työmotivaatiosta** on karkea, yleistävä ja puutteellinen

KANNUSTAMISTOIMILLA JA SANKTOILLA **EI** VÄHENNETÄ
TEHOKKAASTI TYÖTTÖMYYYTTÄ

Työttömyyden syyt

- Rakenteiden merkitystä liioiteltu selvästi
- Rakenteiden merkitys voi olla hyvin monimutkainen
 - Sekä työllisyysturvan että työttömyysturvan vaikutuksesta työttömyyteen saatu "yllättäviä" tuloksia
- Suhdanteiden ja kysynnän merkitys jätetty lähes huomiotta
- "Työvoiman tarjonta luo kysyntää" - hyvin ongelmallinen väite
- Rakenteellisen työttömyyden teoriassa vakavia empiirisiä anomaliaita

Taulukko 1. Rakenteellinen työttömyys ja suhdannekehitys Suomessa 2000-luvulla

		2000	2007	2013	2015
SUOMI	NAIRU	10.3	8.2	8.4	-
	TYÖTTÖMYYS	9.8	6.8	8.2	9.4
	INFLAATIO	3.0	2.5	1.5	-0.2
	BKT:n kasvu	5.6	5.2	-0.8	0.5
EUROALUE	NAIRU	8.7	8.4	9.1	-
	TYÖTTÖMYYS	8.8	7.5	12.0	10.9
	INFLAATIO	2.2	2.2	1.3	0.0
	BKT:n kasvu	3.8	3.1	-0.3	1.6

Työttömyys elämäntilanteena

- Tärkein ongelma on taloudellisen toimeentulon heikentyminen
- Toimeentulon heikentyminen aiheuttaa hyvinvointipuutteita
- Selkeä muutos "syrjäytymistä" koskevassa diskurssissa taloudellisesta syrjäytymisestä palkkatyöpohjaiseen ja moraaliseen diskurssiin
- Työttömyys toivottuna tilanteena on harvinainen ilmiö

Taulukko 2. Työttömien ja työllisten hyvinvointia kuvaavia mittareita. (Lähde ESS R7, 2014)

	Työtön	Työssä
Koettu toimeentulo huono tai erittäin huono, %	41.7	7.4
Onnellisuus, keskiarvo asteikolla 0-10 (10=paras)	7.3	8.1
Elämäntyytyväisyys, keskiarvo asteikolla 0-10 (10=paras)	6.6	8.1
Vähän sosiaalisia suhteita, %	51.0	33.2
Koettu terveydentila huono tai erittäin huono, %	35.3	19.3
Käyttää alkoholia vähintään joka viikko, %	25.5	41.0

Taulukko 2. Työttömyyden taloudellisia seurauksia (Lähde Työ, talous, tulevaisuus 2000)

	Työttömät %	Muu väestö %
Vaikeuksia maksaa juoksevia menoja, kuten ruokaa, vuokraa tms.	49	23
Joutunut tinkimään välttämättömistä tarpeista/kaikesta	38	10
Toimeentulo vaikeaa	56	22
Kokee elävänsä köyhyydessä	55	19
Pystyisi maksamaan odottamattoman 1200 euron laskun	28	56
Saanut toimeentulotukea	64	13

Työllistettävyys ja työmotivaatio

- Tutkimukset työmotivaatiosta eivät tue ajatusta työn välttelystä työttömyyden syynä
- Työttömien keskuudessa selviä eroja
 - Passiivisinta ryhmää luonnehtii korkea ikä ja heikko terveys
 - Aktiivisin ryhmä suhteellisen nuori
 - Koulutukseen tai eläkkeelle pääsyn odottelu
 - 10 % ei etsinyt työtä, koska "oli parempaa tekemistä"
 - 2 % ilmoitti, ettei ole taloudellisesti kannattavaa ottaa työtä vastaan

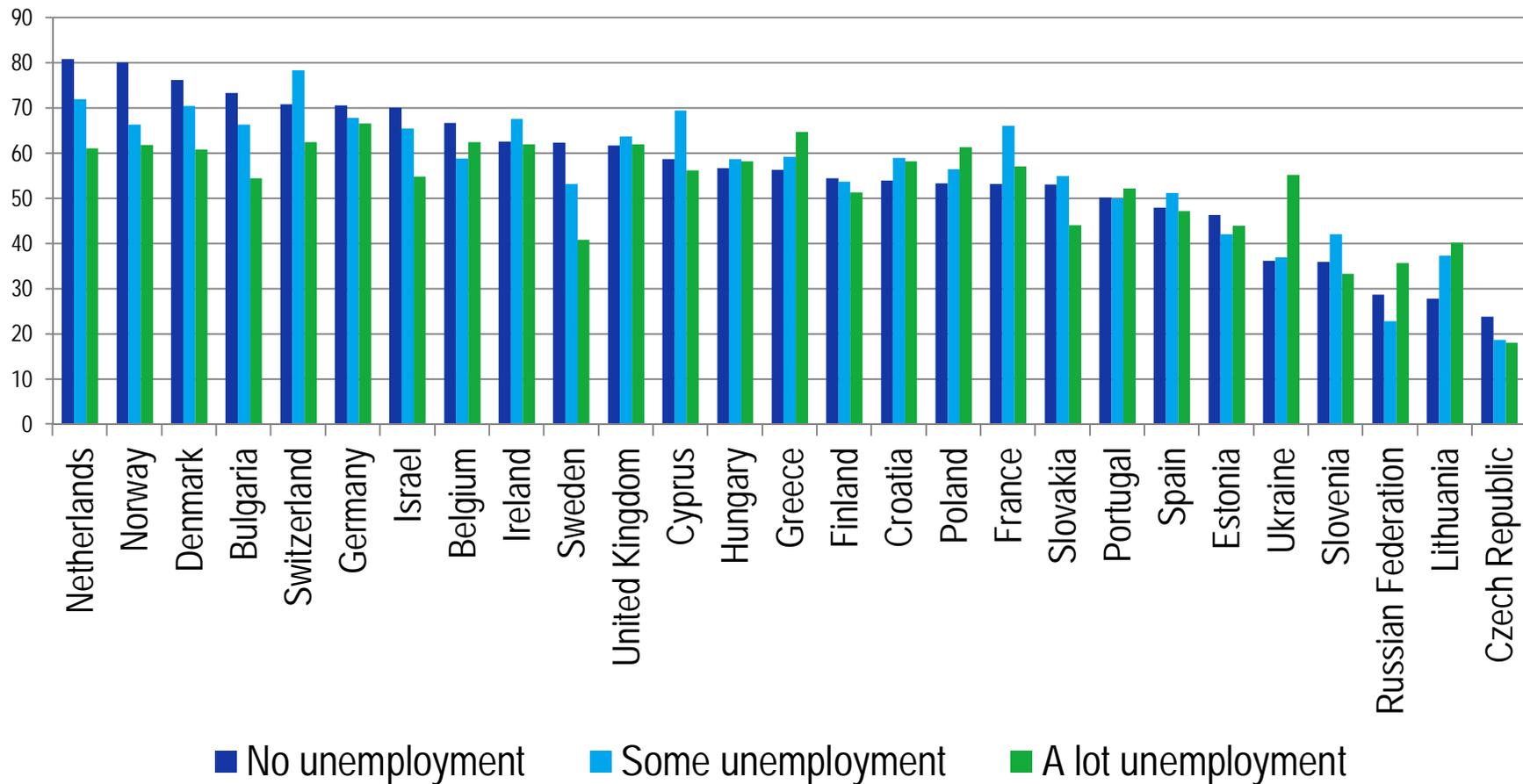
- Kansainvälisessä analyysissä "ei-taloudellisesta työmotivaatiosta" työttömien työhalut ovat vahvemmat kuin työllisten
 - Korkealla ammattiasemalla, hyvällä koetulla terveydellä, korkeammalla hyvinvoinnilla, paremmalla toimeentulolla ja työttömyysturvan kattavuudella myönteinen vaikutus ei-taloudelliseen työmotivaatioon
 - Työttömyysasteella työmotivaatiota vähentävä vaikutus
 - Aktiivisen työvoimapolitiikan määrällä ja työttömyysturvan korvaavuustasolla ei vaikutusta

Taulukko 3. Työttömien ja työllisten työmotivaatio. (Lähde ISSP 2005 ja 2015)

	Työtön %		Työssä %	
	2005	2015	2005	2015
Työ on vain keino ansaita rahaa, ei sen enempää	45.7	35.2	28.5	29.2
Nauttisin ansiotyöstä, vaikka en tarvitsisikaan sen tuomaa rahaa	24.6	31.4	34.0	40.1

Percentages of agreeing with 'I would enjoy having a paid job even if I did not need the money' by labour market status ('No unemployment'=no unemployment during the last 3 years; 'Some u=no u. spells longer than 12 months during the last 3 years; 'A lot u'=u. spells longer than 12 months during the last 3 years.)

Johtopäätökset

- Ø Työllisyyspolitiikka ei ole ollut tehokasta
- Ø Toimeentulon merkitys hyvinvoinnin ja työkyvyn kannalta
- Ø Aktivointi ja "kuntouttaminen" vs. työn tarjoaminen sitä haluaville?

